

Otsustav 1991

Ivi Tomingas*

Aasta algas ärevalt ja hoogsalt. Vilniuse teletorni kaitsel 11.–13. jaanuaril hukkus 14 leedulast, haavatuid oli sadades. Samasugune intsident kordus 20. jaanuaril Riias, kus tapeti kaks teleoperaatorit. Eestis püstitati Toompeale viivatele teedele betoontökkeid ja Tallinnasse saabus oma toetust demonstreerima Boriss Jeltsin.

3. märtsil toimus riikliku iseseisvuse ja sõltumatus taastamise küsimuses referendum, mille olulisust on raske alahinnata. Referendumil osalenutest hääletas 77,83% iseseisvuse poolt. Seetõttu nendib Eesti Vabariigi Ülemnõukogu oma pöördumises NSV Liidu presidendile poole järgmist: „Vastavalt referendum tulemustele on saanud veenva kinnituse Eesti rahva tahe Eesti Vabariigi riikliku iseseisvuse ja sõltumatus taastamiseks. Seega tuleb lugeda Eesti rahva tahte vastaseks mis tahes katsed siduda Eesti Nõukogude Liidu võimkonnaga. Referendumi tulemus välistab Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ja Valitsuse õiguse osaleda läbirääkimistes liidulepingu üle või ühineda liidulepinguga selle mis tahes kujul.“ Pöördumise on allkirjastanud Eesti Vabariigi Ülemnõukogu esimees Arnold Rüütel 11. märtsil 1991. aastal.

Tasub meelde tuletada, et 14. märtsil toimus üleliiduline referendum Nõukogude Liidu püsimajäämise küsimuses.

Fotosid vaadates tundub, et aasta 1991 oli iseäranis rohke kõikvõimalike rahvakogunemiste, protestide, miitingute ja streikide poolest, millest mõned on ka fotonurgas esindatud. Teisalt oli palju välisriikide esindajate külaskäike, millest samuti väike valik, sealhulgas dalai-laama külaskäigu fotojäädvustus.

Samal aastal toimus muidugi ka terve hulk erinevaid kultuuri- ja spordiüritusi, millest ühe olulisemana võiks mainida NSV Liidu meistrivõistlusi korvpallis, kus magusa võidu noppis Tallinna Kalev.

Isikutest olid esiplaanil kahtlemata Arnold Rüütel ja Lennart Meri. Rüütli jätkus nii tähtsate külaliste ja sündmustega tegelema kui ka näiteks külastama Kuremäe kloostri ja teisi kohti Eestimaal. Edgar Savisaare keerulist natuuri iseloomustab ehk kõige paremini miiting, kus protesteeriti nii tema umbusaldamise poolt kui ka vastu!

Juuniküüditamisest möödus 50 aastat, mida meenutati üle Eesti. Rahutud augustipäevad, eeskätt muidugi see, mis toimus teletorni juures, on hästi teada.

Oluliseks tuleb pidada Põhiseaduse Assamblee kokkukutsumist Eesti Vabariigi põhiseaduse koostamiseks. Assamblee moodustati 20. augustil 1991. Liikmeteks olid 30 Eesti Komitee ja 30 Ülemnõukogu liiget. Juhatajaks valiti jurist Tõnu Anton, asejuhatajateks Lauri Vahtre ja Ülo Uluots. Esimene istung toimus 13. septembril 1991, viimane, 30. istung 10. aprillil 1992.

26. detsembril 1991 otsustas NSV Liidu Ülemnõukogu iseenda ja Nõukogude Liidu laiali saata. Seda otsust võib pidada selle aasta ja meie iseseisvumispuudluste lõppakordiks.

1991. aasta sündmusi liikuvus pildis, sealhulgas kuulsaks saanud haamrilööki, näeb ringvaates „Eesti Kroonika“, arhivaal 4332, leitav Rahvusarhiivi andmebaasist FIS.

Tunas on varem 1990-ndaid fotonurgas kajastatud järgmiselt: 2008, nr. 1 „Kaks algust“; 2011, nr. 3 „Eesti elu taasalgus“; 2016, nr. 3 „Pilguheit 1990-ndatesse“.

* Ivi Tomingas (1958), arhivaar, RA filmiarhiiv, Ristiku 84, 10318 Tallinn, Ivi.Tomingas@ra.ee

Vene NSFV Ülemnõukogu esimees Boriss Jeltsin (paremal) ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu esimees Arnold Rüütel Toompeal, kus kirjutati alla suveräänsuse tunnustamisele Balti riikide ja Vene NSFV vahel. 13.01.1991.
Foto: Tiit Veermäe. EFA.204.0.176635

Eesti Vabariigi 73. aastapäeva tähistas rahvas A. H. Tammsaare kjuu juures 24. veebruaril 1991. Foto: Erich Norman. EFA.204.0.257612

Referendum riikliku iseseisvuse ja sõltumatuse küsimuses toimus 3. märtsil. Referendumist võttis osa 82,86% hääleõiguslikest elanikest. Küsimusele „Kas teie tahate Eesti Vabariigi riikliku iseseisvuse ja sõltumatuse taastamist?“ vastas 77,83% jaatavalt. Fotol hääletajad Tallinna Reaalkoolis. 03.03.1991. Foto: Erich Norman. EFA.204.0.257934

Nõukogude Liidu korraldatud referendum NSVL-i püsijäämise küsimuses. Balti Laevaremonditehase hääletuspunkti seinal on venekeelsed loosungid, mis kutsuvad ütlema liidule „jah“, sest muidu ootavad ees vaesus ja töötus. „Isamaa on hädaohus“ on teise loosungi lause. 14.03.1991. Foto: Toomas Vendelin. EFA.204.0.257930

Eesti NSV vapp võetakse Jõhvi administratiivhoonelt maha juba 14. märtsil, samal päeval kui toimus referendum Nõukogude Liidu püsijäämise küsimuses. Samas olid 3. märtsi referendumi tulemused ju teada! Foto: A. Korts. EFA.384.0.164219

Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Partei korraldatud pikett Toompeal Narva vabamajanduspiirkonna loomise vastu. Paremal majandusminister Jaak Leiman. 25.04.1991. Foto: Tiit Veermäe. EFA.204.0.258411

Nõukogude Liidu meistrivõistlustel korvpallis võitis kuldmedali Tallinna Kalevi meeskond, jäädes ühtlasi viimaseks selle tiitli kandjaks. 06.05.1991. Foto: Lembit Peegel. EFA.331.0.146239

14. juunil 1941 Nõmmelt Siberisse küüditatute mälestusmärgi avamisel kõneleb ajaloolane Mart Laar. 14.06.1991. Foto: Urmas Ojaste. EFA.333.0.149247

Pikett Toompeal peaminister Edgar Savisaare umbusaldushäätuse poolt ja vastu. 19.06.1991. Foto: Toomas Huik. EFA. 526.0.162912

Isamaasõja veteranide ja Interrinde korraldatud miiting Toompeal nõudmistega Eesti juhtidele Rüttille ja Savisaarele hoolitseda Isamaasõja veteranide eest. Teisel plakatil on käskivas kõneviisis: „Narva sõjaveteranid nõuavad vabariigi valitsuselt NSVL-i seaduste täitmist pensionite ja maksude osas.“ 20.06.1991. Foto: Tiit Veermäe. EFA.204.0.258925

Rahvarinde korraldatud miitingul augustiputši ajal nõuti Eesti iseseisvuse väljakuulutamist. 19.08.1991.
Foto: Harald Leppikson.
EFA.546.0.285927

Ülemnõukogu juhataja Ülo Nugise haamrilöök kuulutas Eesti riikluse taassündi 20. augustil 1991. Tõe huvides tuleb märkida, et see foto on tehtud aasta hiljem.
Foto: Tiit Veermäe. EFA.204.256349

Muude rahvakogunemiste kõrval toimus üldine poliitiline streik iseseisvuse saavutamise toetuseks. Fotol Eesti Projekti kollektiiv. 21.08.1991. Foto: Peeter Langovits. EFA.204.0.259658

Tankikolonn on Tallinna poole teel. 20.08.1991. Foto: Harald Leppikson. EFA.546.0.285882

Seoses riigipöördekatsega Moskvast saadeti Eestisse Pihkva dessantdiviis, mis jõudis Tallinna teletorni juurde 21.08.1991. Foto: Urmas Ojaste. EFA.333.149300

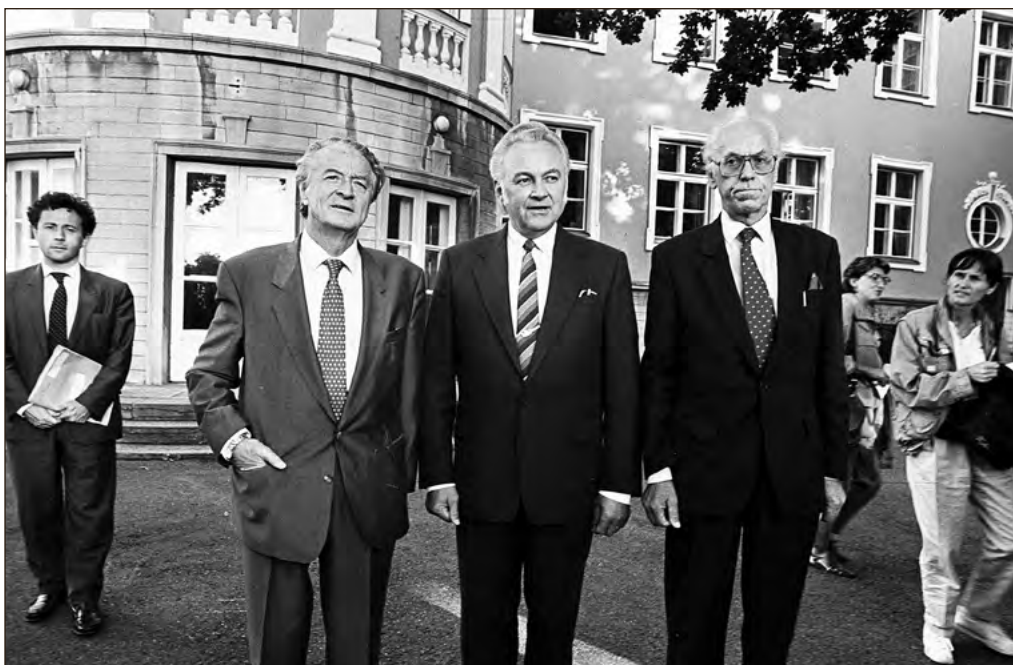

Nõukogude Armeed on jõudnud teletorni lähistele. 21.08.1991. Foto: Erik Prozes. EFA.204.0.170062

Island tunnustas Eesti iseseisvuse taastamist esimese välisriigina juba 22. augustil. Fotel on Islandi välisminister Ion Baldvin Hannibalsson (keskel) Eestis visiidil jaanuaris 1991. Temast vasakul valitsusjuht Edgar Savisaar ja paremal välisminister Lennart Meri. 24. augustil tunnustasid Eesti iseseisvumist Vene NFSV, Taani ja Rootsi.
Foto: Endel Tarkpea. EFA.204.0.257432

Prantsuse Vabariigi välisminister Roland Dumas (vasakul) Ülemnõukogu esimehe Arnold Rüütli (keskel) kutsel visiidil Tallinnas 30. augustil 1991. Foto: Peeter Langovits. EFA.204.170069

Eestis viibiv Tema Pühadus XIV dalai-laama Denzin Gyatso Tallinna Raekojas. Paremalt: Eesti Kongressi liikmed Vardo Rumessen, Sirje Endre ja Tunne Kelam. 03.10.1991. Foto: Toomas Volmer. EFA.204.0.171504

USA riigisekretär James Baker (vasakul) annab Eesti Vabariigi Ülemnõukogu esimehele Arnold Rüütli üle sinimustvalge lipu, mis seisis pool sajandit USA Riigidepartemangu vestibüülis kui Eesti annekteerimise sümbol. 14.09.1991. Foto autor teadmata. EFA. 343.0.147322

Tallinna reisisadamas hakkas 31. oktoobri õhtust dokumente kontrollima Eesti piiriteenistus. Foto tehtud 6. novembril 1991. Foto: Tiit Veermäe. EFA.204.0.171564

Võmmorski piiripunkt Võrumaal. 18.10.1991. Foto: Albert Truuväärt. EFA.204.0.171528

Eesti-Vene piir Narvas. 18.12.1991. Foto: Albert Truuväärt. EFA.204.0.171635

